

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı: 1989/23

Karar Sayısı: 1990/26

Karar Günü: 25.10.1990

R.G. Tarih-Sayı :09.01.1991-20750

İPTAL DAVASINI AÇAN: Anamuhalefet Partisi (Sosyaldemokrat Halkçı Parti)
TBMM Grubu Adına Grup Başkanı Erdal İNÖNÜ.

İPTAL DAVASININ KONUSU : 16.6.1989 günlü, 3585 sayılı "6762 Sayılı Türk Ticaret Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"un, Anayasanın 2., 5., 10. ve 48. maddelerine aykırılığı öne sürülen 1., 2., 3., 4., 5. ve 6. maddelerinin iptalleri istemidir.

II- YASA METİNLERİ:

A. İptali İstenen Yasa Kuralları:

4.7.1989 günlü, 20215 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 3585 sayılı Yasa'nın iptali istenen maddeleri şunlardır:

1- "Madde 1.- Türk Ticaret Kanununun 388 inci maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

4- Toplantı ve Karar Nisabı

Madde 388.- Şirketin tabiiyetini değiştirmek veya pay sahiplerinin taahhütlerini artırmak hususundaki kararlar için, bütün pay sahiplerinin ittifakı şarttır.

Şirketin mevzuu veya nev'inin değiştirilmesine taalluk eden umumî heyet toplantılarında şirket sermayesinin en az üçte ikisine malik olan pay sahiplerinin veya temsilcilerinin hazır bulunması şarttır. İlk toplantıda sermayenin üçte ikisi temsil edilmediği takdirde, idare meclisi, umumî heyeti usulüne uygun olarak ikinci defa toplantıya çağırabilir. İkinci toplantının yapılabilmesi için, esas sermayenin yarısına malik olan pay sahipleri veya temsilcilerinin hazır bulunması gerekir.

Birinci ve ikinci fıkralarda yazılı hususlar dışındaki değişiklikler için yapılacak umumî heyet toplantılarda şirket sermayesinin en az yarısına malik olan pay sahiplerinin veya temsilcilerinin hazır bulunmaları gerekir. İlk toplantıda bu nisap hâsıl olmadığı takdirde, 368 inci maddeye uyulmak suretiyle en geç bir ay içinde ikinci bir toplantı yapılabilir. İkinci toplantıda müzakere yapabilmek için, şirket sermayesinin en az üçte birine malik olan pay sahiplerinin veya temsilcilerinin hazır bulunması yeterlidir.

ikinci ve üçüncü fıkralara göre toplanan umumî heyetin kararları mevcut reylerin ekseriyetiyle verilir."

2- "Madde 2.- Türk Ticaret Kanununun 389 uncu maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

5- İmtiyazlı Pay Sahipleri Genel Kurulu

Madde 389.- Umumî heyetçe esas mukavelenin değiştirilmesine dair verilen karar imtiyazlı hisse senedi sahiplerinin haklarını ihlal edecek mahiyette ise bu karar, adı geçen pay sahiplerinin yapacakları hususî bir toplantıda verecekleri diğer bir kararla tasdik olunmadıkça, infaz edilemez. Bu heyeti idare meclisi veya murakıplar toplantıya çağırılmaya mecburdur. Heyet azasından herhangi birisi de çağırabilir. Bu hususî toplantıda müzakere ve karar nisabı, 388 inci maddenin üçüncü ve dördüncü fıkraları hükümlerine tabidir."

3- "Madde 3.- Türk Ticaret Kanununun 396 ncı maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Bu hususta 388 inci maddenin üçüncü ve dördüncü fıkrası hükümleri uygulanır. Kararda bilirkişi raporunun sonucu açıklanarak sermaye azaltılmasının ne tarzda yapılacağı gösterilir."

4- "Madde 4.- Türk Ticaret Kanununun 423 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Madde 423.- Esas mukavele, tahviller çıkarılmasına müsait bulunsa bile, bu hususta umumî heyet tarafından karar verilmesi lazımdır. Bu kararın muteber olması için 388 inci maddenin üçüncü fıkrasındaki müzakere nisabının ve son fıkrasındaki ekseriyetin vücudu şarttır. Umumî heyetçe verilen karar, tescil ve ilan edilmedikçe infaz edilemez."

5- "Madde 5.- Türk Ticaret Kanununun 434 üncü maddesinin dokuzuncu bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

9- 388 inci maddenin ikinci ve dördüncü fıkralarına uygun olarak umumî heyetçe feshe karar verilmiş olması."

6- "Madde 6.- Türk Ticaret Kanununun 443 üncü maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Aktiflerin toptan satılabilmesi için umumî heyetin kararı gereklidir. Bu karar hakkında 388 inci maddenin üçüncü ve dördüncü fıkraları uygulanır."

B. Dayanılan Anayasa Kuralları:

1- "Madde 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir."

2- "Madde 5.- Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

3- "Madde 10.- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

4- "Madde 48.- Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir.

Devlet, özel teşebbüslerin millî ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır."

III- İLK İNCELEME:

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca Mahmut C. CUHRUK, Yekta Güngör ÖZDEN, Necdet DARICIOĞLU, Yılmaz ALİEFENDİOĞLU, Muammer TURAN, Servet TÜZÜN, Mustafa ŞAHİN, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER ve Erol CANSEL'in katılmalarıyla 7.9.1989 günü yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından esasın incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

IV- ESASIN İNCELENMESİ:

Davanın esasına ilişkin rapor, dava dilekçesi, iptali istenilen Yasa ve dayanan Anayasa kuralları ile bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Dava Konusu Kuralların Anlam ve Kapsamı:

1- 16.6.1989 günlü, 3585 sayılı "6762 Sayılı Türk Ticaret Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun"un 1. maddesiyle, Türk Ticaret Yasası'nın 388. maddesinin "Nisap ve ekseriyet" biçimindeki başlığı "Toplantı ve Karar Nisabı"na dönüştürülmüş, maddenin ilk fıkrası aynen benimsenmiş diğerleri ise değiştirilmiştir. İkinci fıkra, 388. maddenin önceki ikinci ve üçüncü fıkralarının kimi değişikliklerle birleştirilmelerinden oluşturulmuştur. Değişiklikten önce, şirketin konusu ve türünün değiştirilmesiyle ilgili olarak yapılacak, birbirini izleyen iki genel kurul toplantısı için toplantı yeter sayısı dörtte üç iken, bu oran yeni düzenleme ile ilk toplantı için üçte ikiye, ikinci toplantı için yarıya düşürülmüştür. Öte yandan, eski ikinci fıkra metninde "sermayenin en az dörtte üçüne malik olan pay sahiplerinin veya temsilcilerinin" hazır bulunmaları koşulundan söz edilmesine karşın bir sonraki fıkra "sermayenin dörtte üçüne malik olan pay sahiplerinin" hazır bulunmalarından söz edilmesi nedeniyle üçüncü fıkra, "temsilci" sayısının bu orana dahil edilmeyeceği yorumuna açık bulunmakta iken yeni metinde, "Sermayenin üçte ikisi temsil edilmediği takdirde" ibaresi kullanılmak suretiyle bu duraksama giderilmiştir.

Birinci ve ikinci fıkralarda yazılı hususlar dışındaki değişiklikler için yapılacak genel kurul toplantıları bakımından değişiklikten önceki metinde, birinci toplantıda sermayenin en az dörtte üçüne, ikinci toplantıda en az yarısına malik olan pay sahiplerinin ya da temsilcilerinin hazır bulunmaları koşulu aranırken bu oran sırasıyla yarıya ve üçte bire düşürülmüştür. Eski metin, ikinci toplantıda gerekli sayıya erişilememişse üçüncü bir toplantı yapılabileceğini, bu

toplantının yapılabilmesi için ortaklık sermayesinin en az üçte birine malik olan pay sahiplerinin ya da temsilcilerinin hazır bulunmalarını yeterli saymaktaydı. Yeni düzenlemede üçüncü toplantıya yer verilmemiştir.

Değişiklikten önce sonuncu fıkra, maddenin ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarına göre toplanan genel kurul kararlarının mevcut oyların üçte ikisiyle verileceğini öngörmekte iken, yeni düzenlemede basit çoğunluk esası kabul edilmiştir.

2- Yasa'nın iptal konusu ikinci maddesiyle Türk Ticaret Yasası'nın imtiyazlı pay sahipleri genel kurulu ile ilgili 389. maddesinde değişiklik yapılmıştır. Buna göre eskiden birinci, ikinci, üçüncü toplantılar için toplantı yeter sayısı dörtte üç, yarım ve üçte bir iken 388. maddenin üçüncü ve dördüncü fıkralarına yapılan gönderme nedeniyle, bu oran sırasıyla, yarım ve üçte bir olarak belirlenmiş, üçüncü toplantı kaldırılmış ve karar yeter sayısı da üçte ikiden basit çoğunluğa çekilmiştir.

3- Yasa'nın 3. maddesiyle, Türk Ticaret Yasası'nın şirket sermayesinin azaltılmasıyla ilgili 396. maddesinde yapılan değişiklik, maddenin ikinci fıkrasının "Bu hususta 388. maddenin ikinci fıkrası ile son fıkrası hükümleri tatbik olunur." biçimindeki tümcesinin "Bu hususta 388 inci maddenin üçüncü ve dördüncü fıkrası hükümleri uygulanır." biçimine dönüştürülmesinden ibarettir. Böylece dörtte üç olan toplantı yeter sayısı yeni düzenleme ile yarım ve üçte bire, karar yeter sayısı da üçte ikiden basit çoğunluğa çevrilmiştir.

4- Yasa'nın 4. maddesiyle, Türk Ticaret Yasası'nın tahvil çıkarma ile ilgili 423. maddesindeki toplantı ve karar yeter sayısı 388. maddenin üçüncü ve son fıkrasına yollamada bulunularak yeniden saptanmıştır. Farklılık, 396. madde için yapılan açıklamada belirtildiği gibidir.

5- Yasa'nın 5. maddesiyle, Türk Ticaret Yasası'nın 434. maddesinin dokuzuncu bendi değiştirilmiştir. Buna göre anonim şirketin feshine karar verilebilmesi için toplantı yeter sayısı dörtte üçten, üçte iki ve yarıma, karar yeter sayısı ise üçte ikiden, basit çoğunluğa indirilmiştir.

6- Yasa'nın 6. maddesiyle, şirketin tasfiyesi sırasında aktiflerin toptan satılabilmesiyle ilgili 443. maddenin ikinci fıkrası değiştirilmiştir. Yeni düzenlemede 388. maddenin üçüncü ve dördüncü fıkralarına gönderme yapılarak toplantı yeter sayısı, daha önce sırasıyla dörtte üç, yarım ve üçte bir iken bu defa yarım ve üçte bire, karar yeter sayısı ikinci toplantı için, üçte iki iken basit çoğunluğa düşürülmüş, üçüncü toplantıya yer verilmemiştir.

7- Görülüyor ki, anonim ortaklık genel kurulunun belli konularda toplantı yapabilmesi ve karar alabilmesi için öngörülen özel yeter sayılar inceleme konusu yasa ile aşağıya çekilmiş ise de, ortakların veya temsilcilerinin toplantılara katılmalarına ve oy kullanmalarına engel bir düzenleme yoktur.

B. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu:

İlgili bölüme özet olarak alınan dava dilekçesinde açıklanan nedenlerle, anonim şirketlerde 3585 sayılı Yasa ile toplantı ve karar yeter sayılarının mâkul olmayan bir oranda değiştirilmesinin anonim şirketler hukukunu tahrip, hattâ ortadan kaldırır bir nitelikte olduğu belirtilerek söz konusu düzenlemenin Anayasa'nın 2., 5., 10. ve 48. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmektedir.

İnceleme konusu 3585 sayılı Yasa'nın gerekçesinde böyle bir değişikliğe gidilme nedeni, "Burada toplantı ve karar nisabı için öngörülen yüksek düzeydeki oranlar sebebiyle esas mukavele tadilinde güçlüklerle karşılaşmakta bazen de esas mukavelelerin zorunlu hallerde dahi tadil edilmemesi sonucuna yol açılmaktaydı belirtilen sakıncaları gidermek için maddenin Anonim Şirketlere esas mukavele tādili için aradığı toplantı ve karar nisabının daha gerçekçi olarak belirlenmesi ihtiyacı hâsıl olmuştur." biçiminde açıklanmıştır. (TB.MM. Tutanak Dergisi, Cilt: 29, Birleşim 103, S. Sayısı: 266, Sayfa: 1).

Gerçekten de özellikle halka açılan anonim ortaklıklarda, değişik şehirlerde yerleşik çok sayıda pay sahibi bulunması nedeniyle sermayenin büyük bölümünü elinde bulunduran pay sahiplerinin genel kurul olarak toplanmaları güçtür. Bu nedenle Türk Ticaret Yasası'nın 372. maddesindeki düzenleme ile, kural olarak, genel kurul toplantısı yapılabilmesi için sermayenin en az dörtte birini temsil eden pay sahiplerinin hazır bulunması yeterli görülmüştür. İlk toplantıda bu yeter sayıya erişilmemesi durumunda, ikinci toplantıda hazır bulunan pay sahipleri temsil ettikleri sermaye miktarına bakılmaksızın toplantı yapmaya ve karar almaya yetkilidirler. Görülüyor ki, organların atanması, hesapların onanması, kazancın dağıtılması gibi ortaklık işlerine ilişkin önemli konularda, ilk toplantı için 1/4 çoğunluk yeterli bulunmuş, ikinci toplantının ise katılanların sayısına bakılmaksızın yapılması amaçlanmıştır. Pay sahiplerinin dağınıklığı ve sayılarının çokluğu, küçük pay sahiplerinin ilgisizlikleri nedeniyle anonim ortaklıkların işleyişini kolaylaştırmak amacıyla temelde böyle bir çözüm zorunlu olmuştur. Aynı biçimde kararların basit çoğunlukla verilmesi ilke olarak öngörülmüştür (Md. 378). Durum böyle iken, yukarıda incelenen kimi konular hakkında, genel kurulların toplanmalarını ve karar almalarını kolaylaştıran bu yeter sayıların uygulanması yoluna gidilmemiş, dava konusu yapılan yeter sayılar getirilmiştir. Yasakoyucu, böyle bir düzenlemeye gitmekle bir yandan yüksek düzeydeki eski yeter sayılar nedeniyle alınmasında güçlüklerle karşılaşılacak bu tür kararlar önündeki engelleri bir ölçüde kaldırıp, anonim şirketlerin genel kurullarına işlerlik kazandırmaya çalışmıştır. Diğer taraftan küçük pay sahiplerinin korunması yönünden genel kurul toplantı ve karar yeter sayıları için uzlaştırmacı makul bir yol tutulmuştur. Türk Ticaret Yasası'nda küçük pay sahiplerinin korunması amacıyla çeşitli önlemler de alınmıştır. Örneğin, esas sözleşmenin değiştirilmesi amacıyla yapılan toplantılarda her payın, imtiyazlı da olsa, bir oy hakkı vardır (Md. 387). Genel Kurul kararlarına karşı pay sahiplerine iptal davası açma hakkı tanınmıştır (Md. 381). Öte yandan, Yasa'nın 274. maddesi, anonim şirket işlemlerinin ilgili Bakanlıkça tüzükte belirtildiği biçimde denetleneceğini öngörmektedir. Bu madde uyarınca çıkarılan 15.7.1972 günlü, "Ortaklıkların Denetimine Dair Tüzük" hükümleri gereğince, anonim ortaklıkların izne bağlı kuruluşlarından başlanarak, fesihlerine kadar tüm aşamalarda işlemleri, kendi denetim organları dışında, Ticaret Bakanlığı'-na da denetlenmektedir. Menkul kıymetleri halka sunulan ya da ortak sayısı 100 den fazla olduğu için böyle sayılan anonim ortaklıklar 28.7.1981 günlü, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Yasası'nın 45. maddesi uyarınca Sermaye Piyasası Kurulu denetçileri ya da maliye müfettişleri, hesap uzmanları ve bankalar yeminli murakıpları tarafından denetlenirler.

Küçük sermaye birikimlerini büyük malî, ticarî ve sanayi kuruluşlar durumunda toplayan anonim şirketler, günümüzde en önemli iktisadî ve sosyal müesseseler arasında yer almıştır.

Anonim ortaklıklar, sağladıkları büyük sermayelerle, sınırlı sorumluluğun ve tüzelkişi olmanın verdiği olanaklardan da yararlanarak, önemli girişimler gerçekleştirmişler ve ülkelerinin kalkınmalarında yararlı olmuşlardır. Bu önemli kuruluşların çağdaş gelişmelere uygun biçimde çabuk karar alma olanaklarının sağlanması yerine engellerin sürdürülmesi ulusal ekonominin ve ortakların zararına.

Genel kurulun karar almasını güçleştirecek, hattâ olanaksız kılacak hükümler, yönetimi engellemekte ve teşebbüslerin gelişmesini duraksatmaktadır. Anonim şirketlerin kârlılık ve çağdaş işletmecilik esaslarına uygun olarak verimli biçimde çalıştırılması gerekir. Önemli olan husus, her ortağın istediği zaman genel kurul toplantılarına katılarak oy kullanabilmesi, gerektiğinde genel kurul kararlarına karşı dava hakkının var olmasıdır.

Anonim ortaklıkların, çok sayıda ortağı ilgilendiren ekonomik ve sosyal işlevi karşısında bu kuruluşlar için benimsenen sistem ne olursa olsun faaliyetleri hemen tüm ülkelerde başlangıçtan beri devletçe izlenip denetlenmiştir. Anayasaya aykırılık savlarının bu görüşler gözönünde bulundurularak değerlendirilmesi yerinde olacaktır.

1- Anayasa'nın 2. Maddesine Aykırılık Yönünden İnceleme:

Dava dilekçesinde iptali istenilen Yasa kuralının, toplantı ve karar yeter sayılarını makul olmayan bir ölçüde değiştirmesi nedeniyle hukukun yarattığı anonim ortaklık anlayışını tahrip, hattâ ortadan kaldıracı bir düzenleme olduğu, âdil olmayan bu düzenlemenin sosyal devlet kavramıyla da bağdaşmadığı, edinilmiş hakları zedelediği ileri sürülmektedir.

Belirtmek gerekir ki, dilekçede yeni düzenleme nedeniyle küçük pay sahipleri için konu edilen riskler yüksek yeter sayılara karşın eski düzenleme için de geçerliydi. Ancak ortaklar, bu riskler karşısında güvencesiz bırakılmamıştır. Özellikle pay sahipleri risk olasılığı karşısında ortaklık faaliyetleriyle daha yakından ilgilenip toplantılara katılarak görüş ve oylarıyla kendi çıkarlarını gözetebilir.

Öte yandan, Türk Ticaret Yasası'nın 381. maddesindeki öğelerin gerçekleşmesi koşuluyla pay miktarı ne olursa olsun her pay sahibine, yasa ya da esas sözleşme hükümlerine ve özellikle özel iyi niyet esaslarına aykırı olan genel kurul kararlarına karşı iptal davası açma hakkı tanınmıştır. Anonim ortaklıkların faaliyetlerinin ilgili bakanlıkça sürekli izlenip genel kurul toplantılarının yasa ve sözleşme hükümlerine uygun olmasını sağlamak amacıyla toplantılarda Bakanlık Komiserinin hazır bulundurulması, ortaklıkların kuruluşlarından başlanarak fesihlerine kadar tüm aşamalarındaki işlemlerin Ticaret Bakanlığı'nca denetlenmesi de başka bir güvencedir.

Eski metin de, yeni metin de Yasama Organının tercihini yansıtan yasa kurallarıdır. Burada Yasakoyucunun bir seçimi konusudur. Eski metnin belirlediği toplantı ve karar yeter sayılarının Anayasaya uygun yeni metinle belirlenenlerin Anayasaya aykırı oldukları yolundaki görüşü kanıtlamak güçtür. Eski metindeki oranların hukukun genel ilkelerinden çıkarıldığı, yeni oranların ise bunlara aykırı düştüğü savunulamaz. Değiştirilen oranların her zaman, her yerde, her ülke için geçerli, gerekliliği uygulamalarla saptanmış değiştirilemez yeter sayılar olarak nitelendirmek inandırıcı olmaz. Bu oranların genel kurulların toplanıp belli konularda gerekli kararları almalarını güçleştirmesi, hattâ olanaksızlaştırması Yasakoyucuyu, hem özel toplantı ve karar yeter sayılarının saklı tutulmasını, hem de genel kurul toplantılarına işlerlik kazandırılmasını sağlayacak mâkul bir oranla orta bir yol izlemeye yönelmiştir. Ekonomik hayatta, zamanında ve çabuk karar alınması gereken bir konuda gecikme hattâ toplanma ve karar vermede olanaksızlığa varan engellerle karşılaşılması anonim ortaklığın verim ve kârlılığını etkilemekte, sonuçta ortaklığın, ortakların ve ulusal ekonominin kaybı olmaktadır.

Anonim ortaklıkları, büyük işletmeleri toplumun bütün tabakalarına yaygınlaştırmak ve kârlarını küçük pay sahiplerine de dağıtmak suretiyle sosyal bir işlev yerine getirilmiş olacaktır.

Sosyal hukuk devleti, güçsüzleri güçlüler karşısında koruyarak gerçek eşitliği, sosyal adaleti ve toplumsal dengeyi sağlamakla yükümlü devlet demektir. Anayasa'daki sosyal hukuk devlet anlayışının anonim şirketler yönünden yürürlükteki hukuka yansımaları, sermayenin geniş halk tabakalarına yayılması yoluyla toplumda servet ve gelirin adaletli biçimde paylaşılmasına yardımcı olmayı ve buna katkıda bulunmayı gerektirir. Ayrıca, bu amacı gerçekleştirmek için küçük sermaye sahiplerinin paylarını korumak ve kâr dağıtımını bu yönde gözetmek Yasakoyucunun yükümlülüğüdür. Böylece bir ticaret ortaklığının asıl amacı sürekli biçimde kazanç elde etmek olduğuna göre, daha ekonomik ve verimli çalışmayı, bütün ortakların bu arada küçük pay sahiplerinin ve ulusal ekonominin yararına sonuç oluşturmaya sağlamak için yapılan bir düzenlemenin hukuk ilkelerine aykırı olduğunu kanıtlamak olanaksızdır. Kaldık, Yasakoyucu yine yukarıda belirtildiği üzere küçük pay sahiplerine güvence sağlayacak kuralları da getirmiştir. Adaletli bir düzenlemeden ya da sosyal hukuk devleti gereklerine uygun bir düzenlemeden söz etmek için mutlaka eski toplantı ve karar yeter sayılarının korunması gerekmez. Değişen koşulları ve ekonomik, gerekleri gözönünde tutan Yasakoyucu, belli konularda karar alabilme ve ortakların korunması ilişkisindeki dengeyi bu yeter sayılarda görmüş, tercih hakkını kullanmıştır.

Dilekçede, inceleme konusu Yasayla yapılan değişikliklerin edinilmiş hakları (kazanılmış hakları) zedelediği görüşü de yer almaktadır. Kazanılmış hak sözcüğü, hukukun en belirsiz, uygulama sahası çok dar, genel hukuksal durumlarda konu edilemeyen bir kavramdır. Yönteme ilişkin kural işlemlerinin değişmesi kişiler yönünden kazanılmış hak doğurmaz. Çünkü, yönteme değişiklik getiren yeni kuralın, yeni olayda uygulanması kamu yararının daha fazla bulunduğu var sayımına dayanır. Kişi, işin yapıldığı andaki hukuken geçerli yönteme bağlı olarak öznel ilişki kurma durumundadır. Kazanılmış hak, kişinin bulunduğu statüden doğan (maaş gibi), tahakkuk etmiş ve kendisi yönünden kesinleşmiş, kişisel niteliğe dönüşmüş, somutlaşmış haklar için söz konusudur.

Ekonomik koşullara ve yönetimin gereksinimine göre her zaman değiştirilebilecek olan, anonim ortaklıklarda toplantı ve karar yeter sayısı ile ilgili oranlardır. Her üye için geçerli, farklılık gözetmeyen, yönteme ilişkin söz konusu kuralın kişisel niteliğe dönüşmüş kazanılmış hakla ilgilendirilmesi olanaksızdır. Bu düzenleme, genel nitelikte ve yönteme ilişkin olup ortakların hiç birine bir ayrıcalık getirmemekte, toplantıya katılma ve oy kullanma hakkını engellememektedir.

Kazanılmış haklar, Türk Ticaret Yasası'nın 385. maddesinde de "Kazanılmış haklar... umumî heyetin toplantılarına iştirak hakkından doğan, hususiyle âzalık, rey kullanmak, iptal davası açmak, kâr payı almak ve tasfiye neticesine iştirak etmek gibi haklardır, biçiminde belirtilmiştir, inceleme konusu düzenlemenin bu kapsama alınmayacağı açıktır.

Sonuç olarak, inceleme konusu kuralların Anayasa'nın 2. maddesine aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

2- Anayasa'nın 5. Maddesine Aykırılık Yönünden İnceleme:

Anayasa'nın 5. maddesi, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamayı Devletin temel amaç ve görevleri arasında saymaktadır.

Yapılan düzenlemenin, küçük pay sahiplerinin karara ve yönetime katılması ile kâr paylarından yararlanmalarını engelleyen bir yönü yoktur. Yukarıda da belirtildiği gibi, Yasakoyucu gerekli konularda özel toplantı ve karar yeter sayıları belirlemiştir. Genel kuralın,

ilk toplantıda 1/4'lük bir temsil araması, ikinci toplantı içinse hiçbir yeter sayı aramaması biçiminde olduğu gözetilirse, 388. maddeyle belirlenen ve en azı 1/3 düzeyinde olan yeter sayıların, küçümsenecek boyutlar da olmadığı anlaşılır.

Yüksek yeter sayılar nedeniyle özellikle küçük pay sahiplerinin ilgisizliğinden, en zorunlu konularda karar alınamaması ya da zamanında karar alınamamasının toplantıya katılmayan ortaklarla birlikte tüm pay sahiplerine verdiği zarar gözardı edilemez. Bu sakıncaları gidermeyi amaçlayan ve hukuksal niteliği, Anayasa'nın 2. maddesi ile ilgili bölümde açıklanan düzenlemenin, Anayasa'nın 5. maddesine aykırı bir yönü yoktur.

3- Anayasa'nın 10. Maddesine Aykırılık Yönünden İnceleme:

Yapılan düzenlemenin büyük pay sahipleri için bir imtiyaz niteliğinde olduğu belirtilmektedir.

Her paya oy hakkı tanındığına, her pay sahibinin toplantıya katılmaya hakkı bulunduğuna göre inceleme konusu Yasa'nın bir grup için imtiyaz oluşturduğu savı yerinde değildir. Toplantıya katılanlar için belli koşulların gerçekleşmesi durumunda alınan kararlara karşı iptal davası açma yetkisi tanınmıştır.

Diğer yönden, esas sermayenin onda birini temsil eden pay sahiplerine şirket yöneticileri aleyhine dava açma hakkı veren Türk Ticaret Yasası'nın 341. maddesi ile azınlığa mutlak bir hak tanınmıştır. Azınlığın oyuyla şirket adına dava, murakıplar tarafından açılabilceği gibi murakıplar dışında bir vekil de atanabilir.

Bu nedenle söz konusu düzenlemenin Anayasa'nın 10. maddesine de aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

4- Anayasa'nın 48. Maddesine Aykırılık Yönünden İnceleme:

Dilekçede, toplantı ve karar yeter sayılarının düşürülmesinin, anonim ortaklıkların sosyal amaçlarıyla ve ulusal ekonomi gerekleriyle bağdaşmadığı görüşü de yer almaktadır.

Anayasa'nın 48. maddesinde;

"Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetine sahiptir. Ö/el teşebbüsler kurmak serbesttir.

Devlet, özel teşebbüslerin millî ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır." denilmektedir.

Anonim ortaklıkların ekonomik ve yapısal özellikleri, sözleşme değişikliklerini zorunlu kılar. Ana sözleşmenin değiştirilmesinde, oybirliği arayan katı anlayış bugün artık terk edilmiştir. Kişi, ana sözleşmede hangi koşullarla değişiklik yapılabilceğini ortaklık ilişkisine girmeden bilmektedir ve bunu kabullenerek pay sahibi olmuştur. Kaldıki, her pay sahibinin ana sözleşmenin değişikliğini gündeme alan toplantılara katılmaya ve oyunu serbestçe belirtmeye hakkı vardır Katılmadığı ya da kendisini temsil ettirmediği toplantılarda ana sözleşmede değişiklik yapılması, sözleşme özgürlüğüne aykırı bir işlem sayılamaz.

Aynı nedenlerle, anonim ortaklıklarda toplantı ve karar yeter sayısının düşürülmesi, Devletin sosyal amacına ve ulusal ekonominin gereklerine aykırı düşmez.

Özel girişimlerin ulusal ekonominin gereklerine uygun yürütmesini sağlayacak önlemlerin alınması siyasî iktidarların tercihinin bırakılmıştır. Her iktidar uygun bulduğu önlemleri, Anayasa'da yer alan kurallara aykırı olmamak koşuluyla, kendi ekonomi politikası çerçevesinde belirler. Anonim ortaklıklarda karar işlevinin hızlı çalışmasıyla ekonomik gereklere daha uygun bir yönetim biçimi gerçekleştirileceği, bunun da kârlılığı, artırıp, anonim ortaklıklarda pay sahibi olmayı çekici kılacağı söylenebilir.

Yapılan düzenlemenin Anayasa'nın 48. maddesiyle çelişen bir yanı yoktur.

Açıklanan nedenlerle iptal istemi reddedilmelidir.

V- SONUÇ:

16.6.1989 günlü, 3585 sayılı "6762 Sayılı Türk Ticaret Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"un dava konusu 1., 2., 3., 4., 5. ve 6. maddelerinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin reddine;

25.10.1990 gününde oybirliğiyle karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Necdet DARICIOĞLU	Yılmaz ALİEFENDİOĞLU	Servet TÜZÜN
Üye	Üye	Üye
Mustafa GÖNÜL	Oğuz AKDOĞANLI	İhsan PEKEL
Üye	Üye	Üye
Selçuk TÜZÜN	Ahmet N. SEZER	Erol CANSEL
Üye		Üye
Yavuz NAZAROĞLU		Güven DİNÇER